

תורה אחת ומשפט אחד

תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר אתכם: (במדבר טו טז).¹

תורה אחת יהיה לאזרח ולגר הגר בתוככם: (שמות יב מט).²

אליהו רבה (איש שלום) פרשה כז – נפילה, מריבה ועידוד לאחר חטא המרגלים

חרדו וישבו באבל, שנאמר: "ויתאבלו העם מאד" (במדבר יד לט). מיכן אמרו: "כל המנודה יום אחד מלמטה, אעפ"י שהתירו לו, אין לו התיר מלמעלה עד שלושה ימים. כל המנודה שלשה ימים מלמטה, אף על פי שהתירו לו, אין לו התיר מלמעלה עד שבעה ימים. כל המנודה שבעת ימים מלמטה, אף על פי שהתירו לו, אין לו התיר מלמעלה עד שלשים יום. וכל המנודה שלשים יום מלמטה, אעפ"י שהתירו לו, אין לו התיר מלמעלה לעולם ולעולמי עולמים. לכך נאמר: "ויתאבלו העם מאד".⁴

באותה שעה אמר לו הקב"ה: משה, לך ורצה אותן עניים שכבר יצא לבם מעליהם. אמר לפניו: ריבוננו של עולם, במה אֶרְצֶם? אמר לו: לך ורצם בדברי תורה – "כי תבואו אל ארץ מושבותיכם אשר אני נותן לכם: ועשיתם אשה לה'... והקריב המקריב קרבנו לה' וגו'" (במדבר טו א-ד).⁵ באותה שעה היתה מריבה בין ישראל לגרים.⁶ אמר לו הקב"ה למשה: משה, למה עשו מריבה אלו עם אלו? אמר לפניו: ריבוננו של עולם, אתה יודע. אמר לו: ולא כך אמרתי לך? "הקהל חוקה אחת לכם ולגר וגו' תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר אתכם" (במדבר טו טז).⁷

¹ ובפסוק אחד לפניו: "הקהל חקה אחת לכם ולגר הגר חקת עולם לדתיתכם ככם פגר יהיה לפני ה'". ובהמשך הפרק בפסוק כט: "האזרח בבני ישראל ולגר הגר בתוכם תורה אחת יהיה לכם לעשה בשגגה". חוקה, אחת, תורה אחת, משפט אחד וכולם בהקשר עם הגר וכולם בפרק אחד.

² הפסוקים הנ"ל בפרשתנו (בספר במדבר) אינם הראשונים לציין את הרעיון של 'תורה אחת' ו'משפט אחד' בתורה. ראשון לכולם הוא פסוק זה בציווי על פסח דורות מספר שמות. לאחר שהזהירה התורה שמות "כל ערל לא יאכל בר", מציינת התורה שגר (גר תושב בפשטות) שמל, הרי הוא כאזרח הארץ ויבוא ויעשה פסח עם בני ישראל כי: "תורה אחת יהיה לאזרח ולגר הגר בתוכם". ולא נעדר מוטיב זה בספר ויקרא פרק ז פסוק ז: "כחטאת כאשם תורה אחת להם הפהן אשר יכפר בו לו יהיה". וגם "משפט אחד" מופיע כבר בספר ויקרא כד כב: "משפט אחד יהיה לכם פגר פאזרח יהיה פי אני ה' אלהיכם". כל אחד מציוויים אלה נאמר בהקשר ספציפי: מצוות הפסח (שמות יב), תורת האשם (ויקרא ז) ודיני נזיקין (ויקרא כד, "עין תחת עין"). גם הפסוקים בפרשתנו הם בהקשר לדיני קרבן העתיק, כנראה, מאליהו רבה שהבאנו וגם שם לא הביאו מפרשי הילקוט מקור. ראו דברינו בנושא זה בפרשת אחרי מות, ההקשר הספציפי אינו מכחיש מכוחו של התוקף הכללי. גם ריבוי המקרים עצמו: פסח, קרבנות, כפרה ודיני נזיקין – יכול להצביע על משמעות רחבה וכוללת יותר. אך לפני שאנו נסחפים בגישה פולרליסטית של ימינו: תורה אחת ומשפט אחד לאזרח ולגר (לגר, גימ"ל וזי"ן מתחלפות?), נראה מה אומרים המדרשים.

³ מהו "מכאן אמרו"? לשון המדרש מרמזת כאילו הוא עומד לצטט מקור אמוראי (תלמוד) או אפילו תנאי (משנה, תוספתא, ברייתא), בעניין כל המנודה מלמטה מנודה מלמעלה, אבל לא מצאנו מקור כזה, רק ההפך: "מנודה לרב - מנודה לתלמיד, מנודה לתלמיד - אינו מנודה לרב" (מועד קטן טז ע"א) והמאיר עינינו יבורך. מקבילה למדרש אליהו רבה זה נמצאת בילקוט שמעוני בפרשתנו רמז תשמ"ה, אלא שהוא העתיק, כנראה, מאליהו רבה שהבאנו וגם שם לא הביאו מפרשי הילקוט מקור. ראו הנוסח שבילקוט שמעוני (שמצוי יותר בארון הספרים) והשוו עם נוסח אליהו רבה שהבאנו.

⁴ אם מנודה לשלושים יום אין לו התרה עולמית (שזה עצמו קצת קשה שהרי סתם נידוי הוא לשלושים יום ואח"כ המנודה חוזר למקומו, ראו בראשית רבה לג ג בסיפור על ר' חייא שרבי יהודה הנשיא נזף בו וכל המקרים בגמרא מועד קטן טז ע"א. ואולי יש הבדל בין נזיפה לנידוי), מה יגידו אלה שנזפו ונתנדו לארבעים שנה? וגם משה רבם מתרחק מהם! ראו מדרש אגדה (בובר) שמות פרק לג: "שכיון שראה משה את ישראל שהם מנודים למקום, מיד ריחק עצמו מהם, למה שהמנודה לרב מנודה לתלמיד". ואכן יום חטא המרגלים, תשעה באב, הוקבע ככיה לדורות: "ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו - אמר רבה אמר רבי יוחנן: אותו היום [ערב] תשעה באב היה, אמר הקב"ה: הן בכו בכיה של חנם, ואני אקבע להם בכיה לדורות" (סוטה לה ע"א).

⁵ בדברינו [החצי השני של הפרשה](#) בפרשה זו בשנת תשס"א, עמדנו על טבעו הכללי של פרק טו שבא לאחר הנפילה של חטא המרגלים וההתרחקות מארץ ישראל למשך שנות דור ואשר פותח במלים: "כי תבואו אל ארץ מושבותיכם אשר אני נותן לכם". הראינו שם שהמצוות הנדונות בפרק זה יש בהם מעין נחמה והבטחה שעתידה כוס הייסורים והנדודים להתמצות ועתידיים בני ישראל להיכנס לארץ המובטחת ולקיים מצוות התלויות (ושאינן תלויות) בה. וסיימנו דברינו שם ("מים אחרונים") באזכור מדרש אליהו רבה זה שהולך צעד נוסף ומקשר את כל העניין גם לכלל "תורה אחת ומשפט אחד" שמופיע גם הוא בפרק טו. והבטחנו (בל נדר) שבע"ה נשוב ונדון באופן יותר ממוקד בכלל חשוב זה. והנה הגיע יום הפירעון.

⁶ הניסיון לנחם את עם ישראל לא סתם בדברי תורה, אלא במצוות שקשורות לכניסה לארץ שלגרים אין נחלה בה (שכן נתחלקה ארץ ישראל ליוצאי מצרים, בבא בתרא קיז) וגם נאמרו בלשון "דבר אל בני ישראל" (ראו ספרי נשא לט: "דיבר לישראל ומעשה בכל אדם, צריך להביא מן הגרים" ובמכילתא בא פרשה י: "לפי שהוא מעשה בישראל, צריך להביא את הגרים") גורמת למריבה בין הגרים (הערב רב?) ובין בני ישראל. הניסיון לפייס את העם הפגוע, כמנודה, בעקבות חטא המרגלים, הופך למריבה פנימית.

⁷ המדרש הולך אמנם צעד צעד והסיום בפסוק שלנו "תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם" מכוון על תרעומת הגרים שחשבו שנדחו מהתורה, אבל אי אפשר להימנע מראיית המהלך הכולל של המדרש שמתחיל בחטא המרגלים ומגיע ליחס לגרים. מה הקשר? בני ישראל והגרים (הערב רב) האשימו זה את זה באחריות לסירוב לעלות לארץ שבעקבותיו בא עונש ארבעים שנות נדודים במדבר. (אולי גם באחריות לחטא העגל).

רמב"ן במדבר פרק כג פסוק ט – תורה אחת לשוכן לבד

כי מראש צורים אראנו - ... אמר מראש צורים ומן הגבעות אני מביט ורואה אותו כי ישכון לבדו, ואין עמו גוי אחר שיחשב הוא אליו, כמו שיתקבצו עמים רבים ואומות שונות להיות מחנה אחת. אבל אלו, כולם תורה אחת ומשפט אחד להם וגוי אחד הם, וישכון בדד בשם יעקב וישראל.⁸

מכילתא דרבי ישמעאל בא מס' דפסחא בא – פסח כבסיס לכל מצוות שבתורה

"תורה אחת יהיה לאזרח" (שמות יב מט) - למה נאמר? והלא כבר נאמר "והיה כאזרח הארץ" (שם שם מח). ומה תלמוד לומר "תורה אחת יהיה לאזרח"? לפי שהוא אומר: "וכי יגור אתך גר ועשה פסח" - אין לי אלא פסח שהשוה בו את הגר לאזרח, שאר כל מצוות שבתורה מניין? תלמוד לומר: "תורה אחת יהיה לאזרח ולגר" - בא הכתוב והשוה את הגר לאזרח בכל מצוות שבתורה.⁹

ספרי במדבר פיסקא קיב – דין אחד לאדם מישראל ולאליטות

"תורה אחת יהיה לכם" - ליחיד ולנשיא ולמשיח.¹⁰ שהיה בדין, הואיל וצבור מביא קרבן על כל המצוות ומביא קרבן על ע"ז, [אף] משיח מביא קרבן על כל המצוות ומביא קרבן על ע"ז ... ועוד קל וחומר: ומה אם במקום שאין הצבור מביא פר, משיח מביא פר; כאן שהצבור מביא פר אינו דין שיהא המשיח מביא פר? תלמוד לומר: "תורה אחת יהיה לכם" - ליחיד ולנשיא ולמשיח.¹¹

במדבר רבה פרשה יג סימן סימנים טו טז – מזרק אחד

"מזרק אחד כסף" - כנגד התורה המשולה בין, שנאמר: "ושתו בייך מסכת" (משלי ט ה), ולפי שדרך היין לשתות במזרק, כמו שאתה אומר: "השותים במזרקי יין" (עמוס ו ו), לכך הביא מזרק. "שבעים שקל בשקל הקדש" - למה? כשם שיין חשבונו שבעים, כך יש שבעים פנים בתורה. למה נאמר בקערה "אחת"? כנגד התורה

⁸ ראו המשך דבריו של רמב"ן שם בפרשת בלק המדגישים את גישת "הבדליות הזוהרת" של עם ישראל. (ראו דברינו [עם לבדד ישכון?](#) בפרשת בלק): "כאשר אני רואה אותו עתה שוכן לבדו, כן ישכון לעולמים בטח בדד עין יעקב, והוא יהיה לראש לעולם ואין אומה שתגבר עליו, ולא שיטפל הוא אליהם". אגב פירוש פרשת בלק וברכות בלעם נוקט רמב"ן במטבע הלשון "תורה אחת ומשפט אחד" שוודאי איננו רק מליצת לשון. לשיטתו, "תורה אחת ומשפט אחד" אינם בכיוון של פתיחות כי אם הסתגרות. לא עם הפנים החוצה כלפי מי שבא להסתפח לעם ישראל ולהרחיב מעגליו, כי אם כלפי פנים לחיזוק אלה שבתוך הבית ואולי מלכסנים מבט החוצה. ברור שפירוש רמב"ן זה, שהוא בפרשת בלק, לא בא לבאר את הפסוק שלנו, אלא את דברי בלעם: "כי מראש צרים אראנו ומגבעות אשורנו הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב". אבל ההשלכות של גישתו הלאומית-בדלנית המאפיינת את רמב"ן, היא בלתי נמנעת. ראו גם שיטתו בביאור לפסוק בשמות כב כ: "כי גרים הייתם בארץ מצרים", שמצמצם מאד היכן שאחרים הרחיבו ופירשו שעם ישראל עצמו עבר תהליך גיור בין יציאת מצרים ומעמד הר סיני. ראו דברינו [כולנו גרים](#) לחג השבועות. אבל רמב"ן חולק ומצמצם את משמעות האיסור לגר לא תלחצנו לגרות הפיסית של בני ישראל במצרים. ואולי מגישה זו מקור המריבה בין הגרים וישראל? אולי בשעת נפילה מסתגרים עוד יותר ומחפשים אשם קרוב?

⁹ מכילתא זו היא בפרשת בא, על הפסוק הראשון בתורה בו מוזכר כאמור לראשונה הביטוי תורה אחת, שמות יב מט: "תורה אחת יהיה לאזרח ולגר הגר בתוככם". גר בתורה הוא בפשטות גר-תושב (גר-שער בלשון רמב"ן ואבן עזרא) ובדין פסח נוסף התנאי שימול. "חז"ל הגדירו את גר תושב גם כמי שמקיים שבע מצוות בני נח וחיידו את הדין של גר צדק, שאדם נכרי יכול להצטרף לעם היהודי אם יקבל על עצמו עול מצוות וגיור כהלכה. מדרש מכילתא דורש את פסוקי התורה שכפשוטם כאמור דנים בגר תושב, אבל גר לידו הוא גר צדק ועליו הוא דורש. הפסוק והעניין מדברים לכאורה רק על מצוות הפסח, אבל המדרש משתמש בלשון "תורה אחת" ובחזרה הכפולה של "כאזרח יהיה", על מנת להבהיר לנו שמדובר כאן בכלל המצוות, בהשוואה כוללת של הגר כיהודי לכל דבר ועניין. כבר כאן ודווקא כאן, במצווה המייחדת את עם ישראל ומציינת את התגבשותו לעם. וכן הוא בספרי במדבר פיסקא קט בפרשתנו: "תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר אתכם, בא הכתוב והשוה את הגר לאזרח בכל מצוות שבתורה". גם אצלנו, מדובר לכאורה במצווה ספציפית של דיני קורבנות (שעליה יכולנו כבר ללמוד מהפסוק הראשון בספר ויקרא "אדם כי יקריב מכם קרבן", ראו המדרשים והפרשנים שם). אלא שהמדרש מרחיב את "תורה אחת" להשוואת הגר לאזרח לכל מצוות שבתורה. מה כאן החידוש? לנו הדברים נראים פשוטים, מי שבא והתגייר הרי הוא שווה ליהודי מבטן ומלידה לכל דבר ועניין. כך הורגלנו לחשוב. אך באמת מי אמר זאת? מדוע זה כל כך מובן מאליה שאדם מחליף אומה ודת ומיד מתקבל כשווה בין שווים? (האם עמים אחרים גם נהגו ונוהגים בימינו כן?). ראו שוב דברי רמב"ן לעיל. שמא באמת לא נתנה התורה אלא ליוצאי מצרים ולצאצאים הביולוגיים של האבות? שמא באמת אין לנו עניין בקליטת נכרים לשורותינו ("קשים גרים לישראל כספחת", יבמות מז ע"ב)? באה התורה ומחדשת את הדין של גר צדק שמצטרף באופן מלא לעם היהודי. אז אולי מאן מקור הריב? איתנו, בני אברהם יצחק ויעקב מדקדקים כחוט השערה ופה בא משהו שכל ימיו עבד עבודה זרה ולא סבל בגלות מצרים וכבר הוא יהודי לכל דבר ועניין? אולי בגללו באה עלינו כל הצרה הזו?

¹⁰ כהן המשיח. מדרש זה מתייחס לפסוק השלישי בפרקנו (ראו הערה 1 לעיל), במדבר פרק טו פסוק כט: "האזרח בבני ישראל ולגר הגר בתוכם תורה אחת יהיה לכם לעשה בשננה", בפרט לדין העושה בשננה.

¹¹ גלשנו לרוע לצד ההלכתי, לדין המיוחד של שגגת עבודה זרה, איזה קרבן מביאים עליה - נושא שכבר דנו בו בדברינו [וכי תשגו](#) בפרשה זו. ראו מסכת יבמות ט ע"א שם אולי הדברים ברורים יותר. מה שחשוב לענייננו כאן הוא השוואת דין האדם הפשוט (היחיד), נשיא וכהן משיח. לכולם אותו הדין בשל הכלל "תורה אחת יהיה לכם". כקטון כגדול כולם שווים. מי שונה? למי יש דין מיוחד? לציבור בכללותו. ציבור שלם שהלך ועבד עבודה זרה, ראו רמב"ן שהבאנו בדברינו [וכי תשגו](#) שמדבר על ציבור שוגג בהיסטוריה של עם ישראל. האם גם זה מתקשר לחטא המרגלים שהיה של ציבור שלם?

הצריכה להיות אחת. כמו שאתה אומר: "תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם" (במדבר טו טז). למה נאמר במזרק "אחד"? שדברי תורה שבכתב ודברי תורה שבע"פ כולם נתנו מרועה אחד. כולם אל אחד אמרן למשה מסיני.¹²

מסכת שבת דף לא עמוד א – כמה תורות יש לכם?

תנו רבנן: מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, אמר לו: כמה תורות יש לכם? אמר לו: שתים, תורה שבכתב ותורה שבעל פה. אמר לו: שבכתב - אני מאמינך, ושב על פה - איני מאמינך. גיירני על מנת שתלמדני תורה שבכתב. גער בו והוציאו בניזיפה. בא לפני הלל - גייריה, יומא קמא אמר ליה: אי"ב ג"ד, למחר אפיך ליה.¹³ אמר ליה: והא אתמול לא אמרת לי הכי? אמר לו: לאו עלי דידי קא סמכת? דעל פה נמי סמוך עלי!¹⁴

ספרא בחוקותי פרשה ב ד"ה פרק ח – "תורות" הרבה ניתנו לישראל

"אלה החוקים והמשפטים והתורות" - החוקים אילו המדרשות, והמשפטים אילו הדינים, והתורות מלמד ששתי תורות ניתנו להם לישראל אחד בכתב ואחד בעל פה. אמר ר"ע: וכי שתי תורות היו להם לישראל? והלא תורות הרבה ניתנו להם לישראל: זאת תורת העולה, זאת תורת המנחה, זאת תורת האשם, זאת תורת זבח השלמים זאת התורה אדם כי ימות באהל.¹⁵

"אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל" - זכה משה לעשות שליח בין ישראל לאביהם שבשמים, בהר סיני ביד משה, מלמד שניתנה התורה הלכותיה ודקדוקיה ופירושה ע"י משה מסיני.¹⁶

אבות דרבי נתן נוסחא א פרק לג ד"ה עשרה דורות

"עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרת מצותי חקותי ותורותי" (בראשית כו ה). תורה אחת אין כתיב כאן, אלא תורות הרבה.¹⁷

¹² חזרו למדרש אגדה ולמוטיב של "תורה אחת", הפעם לא מכיוון היחס לגרים, אלא מכיוון פניה הפנימיים של התורה עצמה: "שבעים פנים לתורה" מול "תורה אחת". ראו מסכת סופרים הוספה ב פרק א הלכה ח: "מעשה בתלמי המלך שכתבו לו שבעים ושנים זקנים כל התורה, והסכימה דעתן לדעת אחת, וכתבו לו, תורה אחת כל אחד בפני עצמו, שבעים ושנים תורות". שבעים ושתיים תורות, שבעים פנים לכל אחת. שבעים ושבעים ושתיים הוא מספר גבוה כל כך שאינו "מאיים". ברור שהוא בתחום הפירוש והמדרש - שבעים פנים לתורה ובסוף נקבעת ההלכה. אך בין שבעים ובין אחד מבצבץ מספר לכאורה מסוכן - שניים: תורה שבכתב ותורה בע"פ. "בית שמאי ובית הלל" ועוד. האם זה סותר את "תורה אחת"? שים לב איך הדרשן פותח ב"מזרק אחד" ומסיים בו. נראה שדרשה זו עצמה אין לה קיום אלא בזכות שבעים פנים לתורה.

¹³ הפך לו את סדר האל"ף ב"ת.
¹⁴ על מחלוקת בית שמאי ובית הלל "עד שנעשו כשתי תורות" נאמרו דברים קשים מאד. ראו סנהדרין פח ע"ב: "משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן - רבו מחלוקת בישראל, ונעשית תורה כשתי תורות" וזה נושא שצריכים לדון בו בנפרד. כמקדמה, ראו יבמות טו ע"ב, שבת יז ע"א, ירושלמי שבת פרק א הלכה ד ואכמ"ל. גם כאן אין שמאי והלל מסכימים לגבי הגישה לגר שמבקש לקבל על עצמו רק תורה אחת, זו שבכתב. שמאי מתנגד, אם בגלל המלחמה בקראים שמאמינים רק בתורה שבכתב, אם מהטעם ש"גור שקיבל עליו כל דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו. ר' יוסה בר' ר' יהודה אומר: אפילו דבר קטן מדקדוקי סופרים" (תוספתא דמאי פרק ב הלכה ה). אבל עם כל הבדלי הגישה, על דבר אחד מסכימים שמאי והלל: שיש לנו "שתי תורות" ולא צריך להיבהל מהמונח הזה. ראו ספרי דברים פסקא שנא: "ותורתך לישראל. מלמד ששתי תורות ניתנו לישראל אחת בפה ואחת בכתב. שאל אגניטוס הגמון את רבן גמליאל, אמר לו: כמה תורות ניתנו לישראל? אמר לו: שתים, אחת בפה ואחת בכתב". בדורות מאוחרים נראה שקצת "ונהל" מהרעיון לומר בפירוש "שתי תורות" וראו בזה סתירה מול "תורה אחת". ראו אוצר המדרשים (אייזנשטיין) עמוד ריד כשהוא דורש באופן סימבולי את סולם יעקב: "עסקו בתורה שבכתב ושב"ע"פ כי זה ראה יעקב בחלום, שנאמר: ויקח מאבני (רבים) המקום (בראשית כ"ח י"א) והיו לאחדים תחת ראשו, שנאמר: ויקח את האבן (אחת). וכי לא ב' תורות המה? חס וחלילה הס מלהזכיר, רק תורה אחת הנראית כשתיים פנים ואחור, כי דברי חכמים כמשמרות לנטיעה של תורה שבכתב, ואם תקיימו את דברי שתיהן אשר אלו ואלו דברי אלקים חיים אזי תזכו לעלות בסולם אשר ראשו מגיע השמים ומלאכי אלקים עולים ויורדים בו". אבל בדורות הקודמים לא פחדו ולא נמנעו מהביטוי "שתי תורות". ודווקא בקשר עם זרים: נכרי שבא להתגייר ויכוח עם הגמון (נוצרי)?

¹⁵ האם ניתן לחבר דרשה זו של ר' עקיבא עם השיטה שהתורה ניתנה מגילה מגילה? ראו דברינו בפרשת משפטים [תורה חתומה ניתנה או מגילה מגילה ניתנה](#).

¹⁶ שתי תורות? אומר ר' עקיבא, למה לא שלוש, ארבע וכו'. חמישה מי יודע? חמישה חומשי תורה. ושישה מי יודע? שישה סדרי משנה. שבעה מי יודע? [שבעה ספרי תורה](#) (ראו פרשת [ויחי בנסוע הארון](#)) שקראנו בשבוע שעבר שהיא ספר לעצמו וספר במדבר הוא בעצם שלושה ספרים, שבת קטז ע"א, ויקרא רבה יא ג). עשרים וארבעה מי יודע? כ"ד ספרים, כולל שיר השירים שר' עקיבא הוא שלוחם מלחמתו שלא יוצא מהתנ"ך, מסכת ידים פרק ג משנה ה). חמישים מי יודע? ושישים? ושמונים? ראו במדבר רבה יח כא פרשת קרח: "שר חמשים - כ"ד ספרים הוסף עליהם" ו"א מן תרי עשר ... וששה סדרי ותשעה פרקים דתורת כהנים - הרי חמישים. ששים המה מלכות - שישים מסכתות. ושמונים פילגשים - שמונים בתי מדרשות שהיו בירושלים כנגד פתיחה. ועלמות אין מספר - משנה החיצונה". ומי המקור לכולם? אברהם אבי האומה ואב הגרים, כפי שנראה מיד.

¹⁷ הגרים שעשו מריבה עם בני ישראל בעקבות המצוות שנתנו אחרי חטא המרגלים באים הן מכוחו של אברהם ששמר תורות הרבה והן מכוחו של משה "שנעשה שליח בין ישראל לאביהם שבשמים" במעמד הר סיני והוריד "תורה אחת" שנדרשת בפנים רבות

שבת שלום מחלקי המים

מים אחרונים 1: פתחנו במדרש אליהו רבה שמקשר את ענין הגרים - שמוזכרים תמיד בהקשר של "תורה אחת", "משפט אחד" ו"חוקה אחת" על מנת להשוותם עם בני ישראל "האזרח" - עם חטא המרגלים והעונש של ארבעים שנות נדודים במדבר. שאלנו מה הקשר? ולא נתנו תשובה מלאה. אך גלשנו למדרשים הדנים ב"תורה אחת" ו"שתי תורות" וניסינו להראות שגם ענין זה קשור עם גרים ונכרים שבקשר ובדיאלוג איתם, בין מרצון בין קצת מכורח המציאות, עולה השאלה של "תורה אחת" הן כלפי פנים: מבנה התורה, סמכותה והדיונים בבית המדרש פנימה והן כלפי חוץ, ביחס לגר ול"רוחות המנשבות מבחוץ".

מים אחרונים 2: ראו המדרש בפרשת קרח הסמוכה המחבר בין שתי הפרשות: "זאת עשו קחו לכם מחתות ... ותנו בהן אש ושימו עליהם קטורת לפני ה' מחר" - מה ראה [משה] לומר כן? אמר להם: בדרכי הגויים יש טעויות (אלילים) הרבה, נימוסין הרבה וכומרין הרבה, כולן מתקבצין בבת אחת. ואנו אין לנו אלא ה' אחד ותורה אחת ומשפט אחד ומזבח אחד וכהן גדול אחד. ואתם מאתים וחמישים איש מבקשים כהונה גדולה? אף אני רוצה בכך" (במדבר רבה פרשה יח סימן ח).

ומאירה את פניה למי שבא בגבולה בגוונים רבים. גם למי שלא מוכן לקבל, לכתחילה, את התורה שבע"פ כאותו נכרי אצל שמאי. אבל מרגע שהוא נכנס בשעריה: "תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר אתכם", הן בזכויותיו והן בחובותיו. באמירה ברורה המופנית הן אליו והן אל הציבור שמקבל אותו לשורותיו. הפתיחות כלפי חוץ, המתבטאת בעצם קבלת הגרים והנכונות לקיים איתם דו-שיח ואפילו מ"מ לפני הגרות, גם היא תורמת לריבוי התורות, לשבעים הפנים כלפי פנים, שלחלק מהם יש ודאי תרומה של הגרים, בני אברהם, הבאים מן החוץ: בתיה בת פרעה, יתרו, רחב, עובדיה הנביא, רות, שמעיה ואבטליון, אונקלוס, ר' אברהם גר מבעלי התוספות ועוד.